

Ольга ХАРЧИШИН

ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ТА ЕТНОГРАФІЯ» (до 1991 р.)

Простежені методологічні засади, основні напрямки, тематика, змістові та стильові акценти фольклористичних досліджень на сторінках журналу «Народна творчість та етнографія» у процесі його непростого зростання до здобуття незалежності України.

Ключові слова: «Народна творчість та етнографія», фольклор, фольклористика, дослідження, стаття, рецензія, оцінка.

© О. ХАРЧИШИН, 2015

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 3 (123), 2015

Становлення та розвиток новітньої української фольклористики не мислимі без часопису «Народна творчість та етнографія», що більше ніж півстоліття гуртував і продовжує гуртувати довкола себе активні науково-творчі сили дослідників народної культури з різних куточків України та з-поза її меж. Цей часопис, як і вся українська наука, пережив нелегкі часи радянського тоталітаризму, не раз балансував на межі виживання через прогресивні ідеї своїх редакторів та дописувачів, водночас не міг уникнути й замовного псевдонаукового та псевдонародного «антуражу» на догоду партійним верховодам. Із здобуттям Україною незалежності (1991) така замовна кон'юнктура відійшла в небуття: журнал зайняв тверді національні та наукові позиції. Про «Народну творчість та етнографію» написано зовсім скупко [3—5], досі не дано об'єктивної оцінки діяльності журналу з осмисленням усіх «плюсів» чи «мінусів» його «магнітного» поля у фольклористиці. У запропонованій статті спробуємо в загальних рисах простежити фольклористичний досвід (аналітика, польові дослідження, критика) на сторінках журналу в хронології його життя від 1957 до 1991 року.¹

«Народна творчість та етнографія» (далі «НТЕ») — науково-популярний ілюстрований журнал, друкований орган Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (далі ІМФЕ). З цією назвою виходив із 1957 як кварталник, із 1964 як двомісячник до 2012 р., далі продовжує видаватися з назвою «Народна творчість та етнологія». Попередниками були періодичні видання «Етнографічний вісник» (1925—1932), «Український фольклор» (1936—1939), «Народна творчість» (1939—1941), чотири томи «Мистецтво. Фольклор. Етнографія» (1947—1951). На сторінках журналу висвітлюються питання теорії, історії і сучасного стану народної культури (матеріальної та духовної), публікуються зразки народної творчості, критично-бібліографічні огляди нових видань тощо. Змістове наповнення часопису, а також і його дизайнерське вирішення залежали, з одного боку, від особистості головного редактора та його заступника (-ів), з іншого — від тих суспільних чинників, які диктували напрямки діяльності редколегії та наукової інституції. Відповідно вбачаємо за доцільне ви-

¹ Поштовхом до такого дослідження була планова наукова робота в Інституті народознавства НАН України — написання енциклопедичної статті «Народна творчість та етнографія».

ділити чотири періоди функціонування «НТЕ»: 1957—1963; 1963—1974; 1974—1988; 1988 і дотепер, які визначаються змінами керівництва часопису чи засад суспільного буття.

Упродовж **1957—1963 рр.** відповідальним редактором «НТЕ» був директор ІМФЕ академік М. Рильський, його заступником — П. Павлій, відповідальним секретарем — Я. Солодченко. Із самих початків журнал зіштовхувався з труднощами становлення, зокрема із затвердженням назви, яка не влаштувала можновладців через зарубіжне слово «етнографія». Завдяки зусиллям М. Рильського та заступника директора Інституту з наукової роботи К. Гуслистого «вдалося переконати опонентів, що така назва потрібна» [5, с. 129].

Відповідно до тогочасних суспільно-політичних тенденцій журнал «НТЕ» позначений як партійно-комуністичною заангажованістю та кон'юктурою, так і певними, поки що обережними, спробами їх подолання. У ділянці фольклористики переважають матеріали з поверхневим, вибіркоvim, часто спотвореним (ідейно спричиненим) трактуванням традиційних явищ, докучливим пропагуванням штучного т.зв. радянського фольклору. Водночас відчутні й деякі позитивні віяння часу «відлиги». По-перше, намагання не затратити спадкоємності кращих традицій довоєнного та воєнного періодів, по-друге, перші імпульси до вивільнення з-під важкого ідеологічного пресу сталінського псевдотлумачення народної культури, створення підвалин для глибокого осмислення ширшого кола наукових проблем. Такі засади були викладені у програмній статті «Чергові завдання нашої роботи» (1957, № 1, с. 3—10). У ній, зокрема, визнано вагому роль Етнографічної комісії (1920—1934) та її очільників академіків АН УРСР М. Сумцова і А. Лободи, Кабінету музичної етнографії (1921—1936), керованого професором К. Квіткою, Інститутів українського фольклору (1936—1941), народної творчості та мистецтв (1942—1944) під орудою професора М. Грінченка. Оцінюючи стан фольклористики, у статті заявлено, що «на ряді праць негативно позначився культ особи Сталіна, прикрашування і лакування дійсності», що «суттєвими недоліками є відсутність монографій з важливих питань теорії, історії і практики народної творчості та етнографії», що «не видаються класичні збірники українського фольклору» тощо (с. 8).

Такі зауваги були конструктивним словом, на жаль, усе ще не підкріпленим послідовно спрямованою на позитивні зміни науковою програмою. Визначений пріоритет у вивченні «сучасних творчих процесів», «зокрема самодіяльної новотворчості найширших мас трудящих міста і села» (с. 9) не виходив за межі раніше накреслених партією завдань. Статті, які претендують на теоретично-засадничі (Рильський М. «Розквіт народної творчості на Україні», 1957, № 1, с. 11—20; Кінько А. «Коллективність народної творчості», 1957, № 1, с. 21—27; Павлій П. «Збирання та публікація зразків народної творчості», 1957, № 2, с. 16—30; Сухобрус Г. «Художні особливості оповідального фольклору», 1957, № 2, с. 31—40 та ін.) висвітлюють передусім естетичні вартості народної творчості, які виявляються в умовах радянської дійсності. Переважна більшість публікацій т.зв. фольклору, на кшталт «Народні пісні про Радянську Армію», 1957, № 1, с. 112—118; «Український народ про Леніна», 1957, № 2, с. 142—147; «Слава Жовтню», 1957, № 3, с. 146—155; «Любо нам живеться», 1958, № 1, с. 127—140, є не чим іншим як індивідуальною чи колективною новотворчістю «на замовлення». Більшість критичних заміток, рецензій, оглядів теж стосуються ідеологічно замовного матеріалу, так само як і «Хроніки». Зокрема, з хроніки «Захист кандидатських дисертацій з питань народної творчості за 1953—1956 роки» (1958, № 1, с. 151—153) дізнаємося, що «всі дисертації, які захищались на Вченій раді ІМФЕ АН УРСР, написані на сучасну тематику», наприклад, Шестопад М. «Дружба народів СРСР в українській народнопоетичній творчості»; Сінченко Г. «Народнопоетична творчість Північної Буковини за роки Радянської влади» та інші.

Попри це з кожним номером «НТЕ» усе чіткіше накреслюються напрямки дослідження, які виходять за межі «пріоритетних» (сучасних радянських) тем. Передусім із вивчення історії фольклористики (української, слов'янської) та зв'язків традиційного фольклору з українською літературою, театром, музикою. У цих царинах досліджень був більший простір для серйозного наукового дискурсу, водночас і можливості для уникнення ідеологічного лукавства та партійного марнославства. Одними з перших поважних праць з історії фольклористики (із чистотою академічного стилю без жодного кон'юктурного окрасу)

були дослідження С. Грици «Музично-фольклористична діяльність Філарета Колесси», 1957, № 1, с. 39—47 та І. Морозової «До питання про фольклорні інтереси Гоголя», 1958, № 1, с. 24—32. У першій — звернено увагу на цінні методологічні засади Ф. Колесси (комплексність підходу у вивченні словесного і музичного текстів), окреслено збирацьку діяльність ученого, тематику його праць та результати досліджень. У другій — аргументовано визначну роль М. Гоголя в зародженні української фольклористики, зокрема засадниче значення його статті «Про малоросійські пісні» (1834), тези якої (про історичну та естетичну вартість української пісні, про органічний зв'язок її тексту з музикою) продовжили Бодяньський, Костома-ров, Серов, Сокальський, Лисенко та Колесса. Низку статей про відомих діячів фольклористики до круглих дат від їх дня народження опублікував на сторінках журналу П. Попов («Видатний чеський фольклорист і етнограф» (про Людвіка Кубу), 1957, № 1, с. 48—51; «Видатний радянський фольклорист Ю.М. Соколов», 1958, № 1, с. 23—33; «Академік А.М. Лобода як фольклорист», 1959, № 2, с. 42—50; «Академік А.Ю. Кримський як дослідник української народної творчості», 1962, № 3, с. 77—82). Його статті переважно теж науково вартісні, місткі, не заплямлені ідеологічним слизом.

Починаючи з перших випусків, помітне місце в «НТЕ» посідають дослідження та розвідки з музичної фольклористики: Правдюк О. «Ладова змінність в українській народній музиці», 1957, № 2, с. 116—136; «Про хроматизм в українській народній мелодиці», 1959, № 2, с. 66—74; Гордійчук М. «Методика записування народної музики», 1958, № 4, с. 75—83; «П.П. Сокальський і його книга про народну музику», 1958, № 2, с. 98—108; Яценко Л. «Основні структурно-стилістичні типи українського багатоголосся», 1958, № 2, с. 109—125; Загайкевич М. «Розвиток музичної фольклористики на Західній Україні в 19 столітті», 1958, № 3, с. 45—58; Гошовський В. «Деякі особливості історичного розвитку української народної пісні на Закарпатті, 1960, № 1, с. 56—60; Квітка К. «Спільне в ритміці та мелодиці болгарських і українських народних пісень», 1963, № 4, с. 56—64 та інші. Зазначені праці сперті здебільшого на багатолітній досвід української музичної фольклористики

та висвітлюють теми національної традиції. Методології записування фольклору присвячена стаття Г. Танцюри «Як я збираю фольклор», 1957, № 1, с. 52—56. Корисна інформація про архівні фонди ІМФЕ подана у статті М. Родіної «Народні скарби», 1957, № 2, с. 41—50.

Низка серйозних статей присвячена фольклорно-професійно-мистецьким зв'язкам: Полотай М. «Українська народна пісня і мистецтво кобзарів у творчості М.В. Гоголя», 1959, № 2, с. 94—102; Пархоменко Л. «Композитор К.Г. Стеценко і народна пісня», 1959, № 3, с. 38—51; Загайкевич М. «С.П. Людкевич і український музичний фольклор», 1959, № 4, с. 32—41; Довженко В. «Народні основи опери «Запорожець за Дунаєм» С.С. Гулака-Артемовського», 1963, № 1, с. 49—56 та інші.

Поміж набридливо рясними публікаціями добірок «сучасного фольклору», які містились у кожному номері, з початку 1960-х рр. все частіше вкрапляються цікаві фольклорні записи з коментарями. Першими ластівками на шляху цих змін можна вважати публікації «З фольклорної спадщини О.П. Довженка. Добірка та вступна замітка В.А. Щербаня», 1959, № 1, с. 126—128; «Українські народні пісні з рукописного пісенника XVIII ст. Матеріали та коментарі І.С. Абрамова (с. Вороніж Сумської обл.), 1959, № 3, с. 112—117; «Багатоголосні українські народні пісні. Упорядкування та примітки Л.І. Яценка», 1959, № 3, с. 117—121, де подано по 5 зразків (у Яценка — з нотами) традиційних пісень, серед яких — з козацькими, чумацькими, рекрутськими мотивами. Та найбільшу цінність становлять фольклорні матеріали, присвячені Тарасові Шевченку. Треба сказати, що відзначення круглих дат 100-ліття від дня смерті Великого Кобзаря (1861) та 150-ліття від дня його народження (1814), яке відбувалося 1961—1964 рр. із розмахом на державному та інших рівнях, посприяло поживавленню наукових публікацій шевченківської тематики й на сторінках журналу. Вочевидь, перед збирачами фольклору ставили завдання прицільно записувати пісні на поезії Шевченка, рівно ж як і твори про нього. Найповніші добірки пісень із нотами представив О. Правдюк («Народні пісні на слова Шевченка», 1960, № 1; 2; 1961, № 1, с. 107—117; «Нові записи Шевченківських пісень», 1963, № 1, с. 111—115; «Народні пісні на слова Т.Г. Шев-

ченка», 1964, № 1, с. 74—77), а також Д. Кушнарченко («Народна творчість про Тараса Шевченка» 1961, № 1, с. 98—106), Д. Федорченко («Народна творчість трудящих Дніпропетровщини про Т.Г. Шевченка», 1963, № 3, с. 97—101). До цих же дат у журналі було представлено немало добірку статей, розвідок, відгуків: Сухобрус Г. «Шевченко про фольклор», 1961, № 1, с. 30—37; Пільгук І. «Жіноча доля в народній ліриці та ліриці Т.Г. Шевченка», 1961, № 1, с. 38—48; Правдюк О. ««Кобзар» Шевченка в музичному побуті українського народу», 1961, № 1, с. 49—52; Кушнарченко Д. «Т.Г. Шевченко як збирач народної творчості», 1961, № 2, с. 42—48; Охріменко П. «Т.Г. Шевченко і білоруська народна творчість», 1961, № 2, с. 49—55; Кузьменко М. «Образ Т.Г. Шевченка у фольклорі», 1961, № 3, с. 34—41; Цалай-Якименко О. ««Заповіт» Т.Г. Шевченка — народна революційна пісня», 1963, № 1, с. 3—11 та інші.

1962 р. вшановано 120-ті роковини з дня народження М. Лисенка та 150-ті — з дня його смерті науковими розвідками Булат Т. «Народна пісня — джерело музики М.В. Лисенка» (1962, № 3, с. 64—75) та Василенко З. «М.В. Лисенко як збирач народних пісень» (1962, № 4, с. 50—55).

Звертається увага на народний героїчний епос та кобзарство. Якщо в перші роки видання «НТЕ» ці теми висвітлювали здебільшого нарисово і тільки з радянських позицій (Лавров Ф. «Радянське кобзарство», 1958, № 3, с. 77—75; його ж «Кобзар Михайло Кравченко», 1958, № 2, с. 20—29; «Кобзар Павло Носач», 1960, № 3, с. 76—78), то з 1961 р. — ширше в контексті національно-історичної традиції: Плісецький М. «Про походження думи «Івась Коновченко»», 1961, № 3, с. 67—71; Гуць М., Пазяк М. «Олекса Довбуш у народній поезії», 1962, № 1, с. 98—103 та ін. Важливим здобутком часу є й оприлюднення наукової спадщини корифеїв: Колеса Ф. «Віршова форма старовинної української народної пісні про Стефана Воеводу». Підготував О. Зілінський, 1963, № 1, с. 116—123; «Дума «Плач невільників» (новознайдений запис М.В. Лисенка)». Підготувала Т. Булат, 1964, № 4, с. 73—78; «Пісні про гетьмана Свірчевського. З неопублікованого збірника М.В. Гоголя». Підготував О. Романець, 1964, № 4, с. 79—82. Серед інших тем із жанрології фольклору позначені увагою жартівливо—

сатиричні, наймитські, заробітчанські, емігрантські пісні: Лавров Ф. «Спостереження над художніми засобами дожовтневої суспільно-політичної сатири», 1962, № 4, с. 45—49; Сміян П. «Зображення еміграції та реєміграції трудящих Закарпаття в народній пісенності», 1959, № 3, с. 21—30; Кравчук П. «Революційні пісні української трудової еміграції в Канаді», 1963, № 1, с. 41—48.

З початку 1960-х рр. у «НТЕ» вперше друковані поважні праці тоді ще молодих фольклористів, імена яких зараз асоціюються із найвищими науковими чеснотами порядності, самовідданості, правдолюбства та уособлюють незаплямовану совість української фольклористики. Це Григорій Нудьга («Найдавніші записи українських народних пісень», 1961, № 2, с. 56—64), Михайло Пазяк («Народнопісенні мотиви в ліриці Юрія Федьковича», 1961, № 3, с. 129—136), Наталя Шумада («Вененін як збирач і дослідник українського фольклору», 1961, № 4, с. 71—78; «Українсько-болгарські фольклорні зв'язки першої половини ХІХ століття», 1962, № 2, с. 79—86), Олекса Ошуркевич («Леся Українка і народна творчість», 1963, № 3, с. 42—48).

Варто відзначити діловий та принциповий стиль деяких тогочасних відгуків та рецензій. Зокрема, у рецензії І. Березовського (1958, № 1, с. 141—143) на збірник «Буковина в піснях» (1957) висловлені здорові критичні зауваження щодо невдалої композиції видання. У дописі О. Ошуркевича «Недоліки у фольклорно-літературних збірниках» (1959, № 3, с. 148) уперше в журналі звернена увага на факти фальсифікування фольклору, зокрема потрапляння підробок у збірники «Співає Радянська Волинь» (1945), «На оновленій Волині» (1956) і «Народна творчість Волині» (1957). Ця ж проблема піднята у розгромній рецензії В. Гошовського, Ю. Касія «Збірник закарпатських народних пісень» (1960, № 4, с. 128—131) на книгу «Закарпатські народні пісні», яку впорядкував М. Кречко, де аргументовано «поверховість, суперечливість тверджень, рясні помилки», «невдале редагування текстів та мелодій», «неохайне ставлення до творів», що викликає лише жаль та подив: «Як могло трапитись, що перший радянський збірник закарпатських народних пісень має так багато недоліків» (с. 131).

1964—1973. «НТЕ» переформатовано з квартальника у двомісячник. З 1965 р. обов'язки голов-

ного редактора почав виконувати мистецтвознавець Юрій Григорович Костюк, з 1966 р. головним редактором став Олексій Іванович Дей, його заступником Ю. Костюк. На перших сторінках журналу значний простір зайняли партійно замовна інформація та офіціоз: відповідні «Передові», «Офіційні матеріали», «Статті» (більшість з яких кон'юнктурного змісту). Водночас вагомі наукові публікації «заховані» за скромними рубриками «Замітки та матеріали», «Наш календар», «Пам'ятки культури», «Публікації», певну просвітянську місію продовжували виконувати матеріали рубрик «На допомогу художній самодіяльності», «Вам, вчителі», а книжкові новинки, життя наукових осередків та зв'язок із читачами відображали «Критика і бібліографія», «Хроніка», «З нашої пошти». Загалом спостерігаємо зростання наукового рівня журналу, тенденцію до зменшення «замовних» публікацій сучасного псевдофольклору і збільшення записів традиційного фольклору, появу статей проблемного характеру, постановки питань для дискусій, спеціальні тематичні випуски. Високим коефіцієнтом національно зорієнтованих некон'юнктурних публікацій відзначались особливо номери 1964—1966 рр., що були, зокрема, присвячені 150-им роковинам з дня народження Тараса Шевченка (1964, № 2—3), лисенкіані (№ 4), світлій пам'яті Максима Рильського (№ 5), VII Міжнародному конгресу антропологічних і етнографічних наук (№ 6); 70-літтю з дня народження М. Рильського (1965, № 2), 125-річчю з дня народження М. Драгоманова (1966, № 4). З 1967 р. помітне збільшення ідеологічно забарвлених дописів. Це було, мабуть, способом самозбереження перед каральними загрозами: «журнал потерпав від критики з різних боків, а особливо з боку офіційних командно-директивних інстанцій», «не раз бував на грані закриття» [1, с. 6]. Отож, у 1967 р. сім публікацій було присвячено «зустрічі 50-річчя Великого Жовтня», у 1968—1969 рр. під рубрикою «Назустріч 100-річчю від дня народження В.І. Леніна» вміщено аж 18 дописів і ще 11 — у 1970 р. під шапкою «Сто років від дня народження Леніна». Для зіставлення: «200 років від дня народження І.П. Котляревського» відзначено шістьма (1969), «100-річчя від дня народження Лесі Українки» сімома (1970—1971), такі ж ювілеї В. Гнатюка — двома, Ф. Колесси — двома публікаціями (1971). Водночас низ-

ка дописів присвячена 150-річчю від дня народження К. Маркса (1968, № 3), «зустрічі» 50-річчя СРСР (1971) тощо. «Штатними виконавцями» партійних «замовлень» від фольклористики були О. Дей, М. Гордійчук, О. Горковенко, Г. Бостан, І. Бойко та інші. Щодо такого двоякого якісного рівня журналу слухну оцінку дав Г. Дем'ян: «Зрештою, кожен вдумливий читач знав справжню ціну таких псевдонаукових маніпуляцій і ту кухню, в якій вони готувалися. Та головним було інше, національно-патріотичне трактування етнографічних та фольклорних процесів та явищ» [3, с. 3].

Незважаючи на ідеологічну заангажованість, тогочасний журнал «НТЕ» відображає наукові прагнення до глибшого вивчення традиційного фольклору, його історії дослідження, жанрової системи, культурного контексту. Це головним чином пов'язане із розпрацюванням нових тем і напрямків дослідження у відділі фольклористики ІМФЕ та інших фольклористичних осередках УРСР та СРСР. З історії фольклористики з'являються серйозні статті та розвідки про такі величини, як М. Возняк, В. Гнатюк, Б. Грінченко, А. Димінський, О. Кольберг, Ф. Колесса, М. Костомаров, М. Куліш, А. Лобода, О. Маркевич, Я. Новицький, І. Франко, В. Щурат, Д. Яворницький та інші. Важливо, що крім наукових портретів, уже традиційних на сторінках часопису, (наприклад, Олійник М. «Фольклористично-етнографічна діяльність Д. Яворницького», 1965, № 6, с. 40—47; Попов П., Сухобрус Г. «Видатний дослідник фольклору (до 150-річчя від дня народження М.І. Костомарова)», 1967, № 3, с. 24—33; Мороз М. «Василь Щурат», 1971, 5, с. 81—87 тощо), з'являються публікації, що фокусують увагу на діяльності відомої особистості чи наукового осередку у світлі якоїсь конкретної наукової проблеми чи напрямку дослідження. Деякі з них мають засадничий характер: Яценко М. «В. Гнатюк про суспільно-історичну функцію народної поезії», 1964, № 1, с. 34—42; Гусев В. «Іван Франко — теоретик фольклору», 1965, № 4, с. 18—24; Іоаніді А. «Великий науковий доробок (Дослідження та публікації фольклору на сторінках «Киевской старины)», 1968, № 3, с. 32—39; Юзвенко В. «66 томів фольклористичного зібрання Оскара Кольберга», 1969, № 6, с. 25—29; Дей О. «Перше видання українських дум», 1969, № 6, с. 7—13;

Сиваченко М. «Володимир Гнатюк і деякі проблеми фольклорної текстології», 1970, № 4, с. 29—44. Також з'являються праці, в яких дослідники намагаються переглянути, об'єктивно оцінити сумнівні постулати фольклористичної критики ХІХ ст., до того ж роблять це з національних позицій. Так, О. Романець у статті «Чи фальсифікат «Запорожская старина»?», 1967, № 1, с. 24—38, піднімає питання реабілітації відомої праці І. Срезневського. У публікаціях про сучасних збирачів фольклору, їхню діяльність акценти зміщуються з «радянських» пріоритетів на здобутки в дослідженні традиційних жанрів: Березовський І. «Сучасні збирачі фольклору», 1965, № 6, с. 3—11; 1966, № 1, с. 7—17; 1966, № 5, с. 19—30; Лінтур П. «Сучасні казкарі Закарпаття», 1967, № 1, с. 79—82; Шумада Н. «Відкривач пісенних джерел Сумщини» (про В. Дубравіна), 1968, № 3, с. 70—72.

Помітно зріс обсяг та науковий рівень публікацій записів фольклору. Якщо в ранніх випусках журналу пріоритетом у відборі матеріалу була наявність сучасної тематики, вигідної для комуністичної ідеології, то у цих — спроби показати традиційний репертуар у багатоманітності жанрів. Серед низки добірок пісенного фольклору, а саме: з репертуару С. Крушельницької (1964, № 4, с. 65—72), зі спадщини І. Франка (1965, № 3, с. 67—71), В. Самійленка (1967, № 3, с. 71—76), С. Руданського (1968, № 4, с. 70—76), численних сучасних записів Л. Ященка (1965, № 1, с. 75—80; 1965, № 5, с. 70—75; 1966, № 2, с. 88—93 та ін.), що, безперечно, мають значну наукову вартість, окремо треба відзначити публікації «Материні пісні: фольклорна збірка О. Довженка. Подали до друку Ю.І. Солнцева та О.М. Підсуха», 1964, № 5, с. 66—81, та «Пісні з Романівни. Подали О. Дей, С. Грица», 1970, № 1, с. 77—86. Ці досить об'ємні добірки пісень із нотами (перша 26 зразків, друга 21) знайомлять читача з народнопісенним багатством отчого краю О. Довженка та Т. Рильського у їхніх же записах. Так, зі збірки О. Довженка вперше на сторінках «НТЕ» представлено прекрасну добірку колядок (15 зразків), серед яких і з християнськими мотивами («Сів Сус Христос вечеряти»), 7 веснянок, 4 ліричні пісні. У «Піснях з Романівни» пропонується подано твори обрядових та необрядових жанрів (усі записи з архіву М. Лисенка). Заслуговують

на увагу й публікації українських пісень з-поза меж України — із теренів Воронежчини та Поволжя: «Поволзький варіант давньої української пісні. Подав до друку та написав вступну замітку В. Чубенко», 1964, № 4, с. 83 (про пісню «Ой у полі нивка, вкінці материнка»); «Десять українських пісень з Воронежської області. Запис та вступне слово А. Остапенко», 1967, № 2, с. 86—91 та інші.

Надалі журнал публікує записи фольклору про Т. Шевченка: «Народні пісні на слова Т.Г. Шевченка. Добірка О.А. Правдюка», 1964, № 1, с. 74—77; «З народних оповідей Шевченківського краю. Записи та вступна замітка А.М. Кінька», 1964, № 3, с. 65—68; «Шевченко — герой переказів і легенд. Добірка, вступна стаття та примітки Д.О. Кушнарєнка», 1964, № 3, с. 68—71; «З народних переказів про Т.Г. Шевченка. Запис і вступне слово Данила Кушнарєнка (с. Плівка на Сумщині)», 1967, № 2, с. 84—86. Також пропонує читачеві розвідки з шевченківської тематики: Правдюк О. «Збирач народних пісень», 1964, № 2, с. 32—43; Колесса Ф. «Два типи силабічного вірша у Шевченка», 1964, № 2, с. 44—55; Гуць М. «Шевченко і сербська пісня», 1964, № 2, с. 56—63; Лавров Ф. «Братні народи оспівують великого Кобзаря», 1964, № 2, с. 64—68; Стельмащук С. «Пісні одного села на слова Шевченка», 1964, № 3, с. 39—41; Медведик П. «Тарас Шевченко в народних піснях Надзбруччя», 1966, № 2, с. 51—53 та інші.

Продовжується фольклорне лисенкознавство переважно в напрямі опрацювання музичного архіву видатного композитора та осмислення його наукового доробку. На сторінках «НТЕ» публікуються: «Дума «Плач невольників». Новознайдений запис М.В. Лисенка. Підготовка до друку та вступна розвідка Т.П. Булат», 1964, № 4, с. 73—78; Василенко З. «Видатний теоретик музичної фольклористики», 1964, № 6, с. 46—55; Штундер З. «Паралельно-змінний лад в українських народних піснях і творах М.В. Лисенка», 1965, № 1, с. 52—56; Гудзенко А. «Про народність мелодики опер М.В. Лисенка», 1966, № 5, с. 55—62; «Лист-рецензія М.В. Лисенка. Підготовка до друку, вступна замітка та примітки О.І. Ювси», 1965, № 1, с. 65—67.

Починаючи з середини 1960-х рр. на сторінках «НТЕ» помічено зростання дослідницької уваги до тих чи інших фольклорних жанрів, творів, їх генези, автор-

ства, художньої системи. Це наукові статті, розвідки, як-от: Тищенко В., Лінтур П. ««Ой попід гай зелененький» (Пісня про Олексу Довбуша)», 1965, № 3, с. 49—57; Туряниця Ю. «Тема рекрутчини в українських і словацьких народних піснях», 1965, № 4, с. 37—45; Нудьга Г. «Українські думи у Франції», 1965, № 5, с. 76—85; Назарук О. «Слово і поетичний образ у думах», 1965, № 6, с. 23—39; Ващук Ф. «Про художні особливості української народної казки», 1966, № 1, с. 78—86; Проценко І. «Фольклор про Устима Кармелюка», 1966, № 4, с. 88—92; Тищенко В. «Лук'ян Кобилиця в народній поезії», 1966, № 3, с. 81—87; Нудьга Г. «Українська пісня в Угорщині», 1966, № 5, с. 84—98; Нудьга Г. «Українська пісня і дума в Югославії», 1967, № 1, с. 30—39; Шумада Н. «Коломийки», 1967, № 5, с. 84—89; Романець О. «Про час виникнення пісні «Дунаю, Дунаю», 1968, № 4, с. 36—46; Дей О. «Відгомони Коліївщини у фольклорі», 1968, № 5, с. 36—44; Правдюк О. «Часова атрибуція деяких реалій у весільних піснях», 1971, № 3, с. 53—59.

Особливий резонанс отримала запропонована до обговорення стаття О. Дея «Принципи жанрової класифікації народних пісень (у зв'язку з виданням серії «Українська народна творчість»)», 1966, № 2, с. 3—16. У ній автор запропонував визначати жанр пісні за чотирма головними принципами. Він виділив функціональний (а), тематичний (b), композиційно-стильовий (с), ритмо-мелодичний (d) принципи, які в різних жанрах займають свою послідовність щодо визначальності, наприклад, чумацькі пісні *bcad*, думи *cdab*, коломийки *dcab*. Цю статтю було предметно обговорено в подальших номерах журналу (1966, № 3, с. 59—67; 1966, № 6, с. 76—80). У дискусії взяли участь І. Березовський, А. Кінько, які звернули увагу на питання історизму, яке «в обговорюваній статті зведене до мінімуму», Павлій П., Сухобрус Г. (запропонували всебічно розглянути це питання на республіканському та союзному рівні), Хоменко В., Гуменюк А., Грица С., Сиваченко М. (з підтримкою та деякими порадами щодо запровадження багатотомної серії «Усна народна творчість»). Важливі акценти до дискусії вніс Б. Путилов у публікації «Живі жанрові системи та їх дослідження», 1966, № 6, с. 76—80, де він вказав на необхідності дуже вимогливого відбору текстів з урахуванням історичної динаміки фольклорних явищ, перехідних жанрових

форм, живого процесу, що є часом важливішим від логічно струнких класифікаційних схем. Також автор наголосив на потребі продуманого наукового апарату, гармонізації його з текстовою частиною. Тема жанрової класифікації українського фольклору залишалася відкритою й надалі, увага до неї знову загострилась у рамках презентації та обговорення «Перспективу п'ятдесятичного видання українського фольклору» О. Дея (1970, № 4, с. 49—60; 1971, № 2, с. 43—47). Редакція журналу повідомляла, що задум такого видання виник у кінці 1950-х рр., 1960 р. співавтори М. Гордійчук, Ф. Лавров та П. Павлій під головуванням М. Рильського підготували відповідний проспект, що передбачав 40 тт., а 1968 р. завідувач відділу фольклористики, доктор філологічних наук О. Дей запропонував розширити серію до 50-ти тт. з урахуванням усіх попередніх напрацювань. В обговоренні проспекту взяли участь фольклористи з різних областей України, зокрема Г. Нудьга (Львів), Ю. Туряниця (Ужгород), Г. Сидоренко, Н. Шумада, А. Кінько (Київ) та інші. Питання, які порушували учасники дискусії (про єдність фольклорного тексту й обрядового контексту, про хибне накладання літературних класифікаційних схем на фольклорні жанри, про неповноту серії, зокрема необхідність передруків ранніх записів фольклору та ін.) залишаються відкритими й до сьогодні.

Журнал «НТЕ» продовжував висвітлювати питання фольклористики у слов'янському контексті: Гуць М. «Великий син сербського народу (до 100-річчя з дня смерті В. Караджича)», 1964, № 4, с. 32—36; Ласло М. «Дослідження українського фольклору в Румунії», 1965, № 1, с. 25—34; Грица С. «Спільність мелодичних типів у слов'янській пісенності Карпат», 1966, № 3, с. 24—32; «Сучасна слов'янська музична фольклористика», 1967, № 1, с. 16—23; Горковенко О. «Українсько-білоруські пісенні зв'язки», 1967, № 2, с. 37—43 та інші.

Оскільки часопис розрахований і на вчителів-філологів, традиційно низка публікацій стосувалася фольклорно-літературних взаємин: Грицюта М. «Фольклористичні інтереси М.М. Коцюбинського (до сторіччя з дня народження)», 1964, № 5, с. 46—52; Килимник О. «Олександр Довженко і народна творчість», 1964, № 5, с. 85—93; Дей О. «П.А. Грабовський і фольклор», 1965, № 1, с. 11—18; Іваньо І. «Григорій Сковорода і народна пісня»,

1965, № 1, с. 81—90; Кулінська Л. «Фольклорні елементи поетичних творів Лесі Українки», 1965, № 2, с. 84—89; Горковенко О. «Пісня в оповіданнях Василя Стефаника», 1971, № 3, с. 20—25; Ільницький М. «Фольклор у творчості Михайла Яценка», 1971, № 4, с. 83—90 та інші.

З музичної фольклористики спостерігається регулярна присутність у журналі статей, рецензій молоді, але вже знаної своїм доробком із колесезнавства та славістики, дослідниці Софії Грици, «засвітилися» однією-двома статтями також її колеги молодшої генерації С. Стельмащук, А. Іваницький, О. Мурзіна, продовжує публікуватися й уже більш досвідчений учений О. Правдюк. Крім зазначених в інших рубриках публікацій, назвемо ще такі: Стельмащук С. «Гуртовий спів на Західному Поділлі», 1966, № 2, с. 53—60; Мурзіна О. «Мовна інтонація в українській народній мелодиці», 1966, № 4, с. 18—31; Грица С., Іваницький А., Правдюк О. «Слово і наспів у фольклорі», 1969, № 4, с. 15—20; Іваницький А. «Про функції неповнозначних слів в українському музичному фольклорі», 1971, № 3, с. 47—52; Грица С. «Видатний дослідник фольклору Слов'янщини (до 100-річчя від дня народження Філарета Колесси)», 1971, № 4, с. 46—54; Правдюк О. «Міжжанрова інтеграція в пісенному фольклорі», 1972, № 4, с. 24—32; Правдюк О. «Українська музична фольклористика як наука», 1973, № 3, с. 13—21.

Журнал від перших випусків друкував бібліографічні покажчики з фольклористики: Марченко М., Павлій П. «Бібліографічний покажчик літератури з фольклору (1945—1958)»; «Бібліографічний покажчик літератури з фольклору (1959—1963 рр.) / укл. М. Марченко, П. Павлій». Складені за тематичним принципом, вони містять 13 рубрик: «Загальні питання. Теорія та історія фольклору»; «Праці про радянський фольклор»; «Праці про доживтєвий фольклор»; «З історії фольклористики»; «Про взаємозв'язки фольклору з літературою і мистецтвом»; «Про народних кобзарів, робітничих і колгоспних поетів, оповідачів» та інші. Зміст покажчиків відображав засилля в науці радянської ідеології, переважання науково-популярних видань, відсутність наукових збірників фольклору, монографічних досліджень із багатьох важливих напрямків.

Розділи «Критика та бібліографія», «Хроніка» продовжували знайомити з новинками книжкових

видань, подавати відомості про наукові зібрання, захисти дисертацій тощо. Досить просторо журнал висвітлював вшанування 150-тих роковин Т. Шевченка (1964, № 3). Серед вартих уваги фольклористів рецензій та відгуків назвемо проникливі, принципово-критичні, із доброзичливими побажаннями: О. Мишанич «Шевченко і народна поетична творчість» (1964, № 2, с. 94—96) на книгу Т. Комаринця «Шевченко і народна творчість» (К., 1963), М. Гайдай «Новий внесок у фольклористику» (1964, № 5, с. 94—96) на кн. П. Богатирьова «Словацкіе эпические рассказы и лиро-эпические песни («Эбойницький цикл»)» (1963); Ф. Погребенник «Книга про видатного фольклориста» (1964, № 5, с. 95—96) на монографію М. Яценка «Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність» (1964); Л. Мінкова «Нове славістичне дослідження» (1964, № 5, с. 98—99) на монографію Н. Шумади «Українсько-болгарські фольклористичні зв'язки (період болгарського відродження)» (1963); М. Пазяк «Пісні зеленої Буковини» (1964, № 6, с. 98—100) на збірник «Буковинські народні пісні», упорядник Л. Яценко (1963); Т. Булат, С. Бородин «З любов'ю до Шевченка» (1965, № 2, с. 98—102) на збірник О. Правдюка «Пісні Великого Кобзаря» (1964) та довідник А. Касперт «Шевченко і музика» (1964), М. Гнатюка «З царини українсько-польських зв'язків» (1966, № 5, с. 102—103) на монографію Р. Кирчіва «Українка в польських альманахах доби романтизму» (1965), М. Гайдая «Дослідження про думи» (1966, № 6, с. 92—93) на монографію Б. Кирдана «Украинский народный эпос» (1965). У рецензіях «НТЕ» цього часу майже не знаходимо кон'юнктурної хвалебності чи навпаки незаслуженого шельмування. Прикметною рисою є прискіпливий академічний тон. У низці рецензій містяться справедливі зауваження щодо низькопробності друківаних матеріалів чи фальсифікацій і неточностей у фольклорних збірниках. Так, Н. Шумада у рецензії «Коломийки гірського краю» (1965, № 6, с. 93—94) на книгу упорядника В. Піпаша-Косівського «Трембіта» (1962) висловила обґрунтовану критику щодо залучення до збірки малохудожніх коломийок у рубриках «Заспіваймо нову пісню», «Прийшла весна» та «Космонавт Гагарін». Нищівно скритикував збірник упорядника І. Березовського «Загадки» (1962) московський колега Д. Рижук

у рецензії «Відбирати справді народне» (1965, № 6, с. 100—102), де серед аргументованого переліку «вад і недоробок» найбільшим недоліком вважає плутання справді народного з примітивним. У рецензії «Народ про Олексу Довбуша» (1966, № 1, с. 99—100) на однойменний збірник (1965) упорядника В. Тищенка автор Т. Чайка делікатно зауважив підкореговані варіанти, які оцінює м'яко кажучи як «небажані». Такий здоровий підхід до рецензування праць, очевидно, свідчить як про послаблення ідеологічного пресу в часи «відлиги», так і про високий рівень професіоналізму колективу редколегії та дописувачів. Помітно, що з другої половини 1960-х рр. блок рецензій у кожному номері значно скорочений, а більшість їх текстів втратили у скрупульозності, діловитості, глибині аналізу, наприклад: В. Бойко «Збірка жартівливих пісень» (1968, № 2, с. 102—103) на кн. «Жартівливі пісні» (1967); Ющенко О. «Хвилі пісенного моря» (1968, № 3, с. 100—101) на зб. «Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра» (1967) та інші. Виняток становить принципова рецензія О. Мишанича «У чому ж специфіка?» (1971, № 2, с. 93—95) на навчальний посібник у двох книгах І. Сінченка «Жанрова специфіка української народної пісні Карпат і Прикарпаття» (1968), «Тематична специфіка української народної пісні Карпат і Прикарпаття» (1969). У рецензії автор ретельно аналізує працю, критикує за низку прорахунків, помилок та підсумовує: «Низкий науковий рівень його книг не дозволяє зарахувати їх до надбань української радянської фольклористики» (с. 95).

Період **1974—1988 рр.** охоплює час глибокого «застою» у суспільстві та початок так званої «перебудови», передвісниці культурного відродження в Україні. Головним редактором призначено літературознавця Сергія Дмитровича Зубкова, заступником — А.В. Орлова. З'являється рубрика «Критика буржуазних і буржуазно-націоналістичних концепцій». Знову спостерігається підкреслена увага до тем «радянської дійсності», «інтернаціоналізму», «нових свят і обрядів». Незважаючи на офіційні директиви та рекомендації притримуватися пропагандистської лінії партії, ґрунтовні статті з національних позицій пишуть фольклористи М. Пазяк, М. Шубравська, О. Дей, О. Бріцина, Н. Шумада, М. Дмитренко, В. Юзвенко, С. Грица, А. Іваницький, О. Правдюк. З історії фольклористики до серйозної академічної

аналітики можна залічити: Пазяк М. «З історії збирання, систематизації та видання українських прислів'їв та приказок», 1977, № 5, с. 78—86; «Іван Франко — збирач і видавець прислів'їв і приказок», 1981, № 4, с. 37—46; Дей О. «Слідами видатного збирача-фольклориста (до 200-річчя з дня народження З. Доленги-Ходаковського)», 1984, № 6, с. 27—31; Пазяк М. «Збірка прислів'їв М. Номиса», 1984, № 1, с. 15—24; Дмитренко М. «Видатний дослідник і збирач фольклору (до 150-річчя з дня народження О.О. Потебні)», 1985, № 5, с. 18—26; Пазяк М. «Творення східнослов'янських прислів'їв та приказок за структурними моделями», 1985, № 4, с. 10—18; Шубравська М. «Народні пісні в записах Д.І. Яворницького», 1986, № 1, с. 27—32. Вагомою є стаття Крюкова А., Сарбея В. «Ще раз про «Запорожскую старину» І.І. Срезневського», 1978, № 6, с. 47—56, що продовжила дискурс О. Романця (1967, № 1, с. 24—38) та багатьох інших дослідників щодо автентичності чи фальсифікацій записів у відомому збірнику та аргументувала його «повну реабілітацію» (с. 56).

Із досліджень поетики фольклору значущими та новаторськими є статті: Бостан Г. «Молдавсько-українські фольклорні зв'язки (на матеріалі календарних пісень новорічного циклу)», 1978, № 3, с. 13—21; Довженко Г. «Жанри українського дитячого фольклору», 1978, № 5, с. 86—90; Юзвенко В. «Жанрові особливості поетичної системи слов'янської фантастичної казки», 1978, № 3, с. 22—32; Бріцина О. «До питання про визначення сюжетних типів у казках східних слов'ян», 1981, № 5, с. 52—56; Шубравська М. «Весільні пісні у творчості Т.Г. Шевченка», 1984, № 2, с. 11—19; Дей О. «Балада про невістку-тополю та її відгуки у творчості Т. Шевченка, С. Руданського та Ю. Федьковича», 1984, № 2, с. 49—58; Пазяк М. «Контрастність у прислів'ях та приказках», 1986, № 3, с. 25—32; Шубравська М. «Поема Т.Г. Шевченка «Петрусь» та народна балада про Петруся», 1987, № 2, с. 34—45. З музичної фольклористики заслуговують на увагу читача: Грица С. «Семантика народного мелосу і конкретне середовище його побутування», 1976, № 3, с. 40—49; «Традиція та імпровізація в пісенноепічному виконавстві (на матеріалі українських дум)», 1977, № 3, с. 59—71; Правдюк О. «Кобзарське мистецтво О. Вересая та роз-

виток української музичної фольклористики», 1978, № 6, с. 39—47; Мироненко Я. «Походження одного типу весільних пісень, записаних на Україні та в Молдавії», 1979, № 6, с. 30—35.

З початку 1980-х рр. у фольклористиці зростає зацікавлення до регіонального підходу у вивченні народної традиції. Про це засвідчують публікації: Юзвенко В., Калашников П., Шумада Н. «Сучасний фольклор українсько-білоруського пограниччя», 1981, № 4, с. 64—69; Хай М. «Коломийка у весільному обряді бойків», 1984, № 3, с. 50—54; Романюк П. «Зооморфні мотиви у традиційному польському весіллі», 1986, № 3, с. 32—38. До цікавих публікацій записів фольклору належать: «Народнопісенні мелодії з голосу І. Франка і М. Павлика. Підготував до друку Б. Луканюк», 1985, № 5, с. 65—68; «Народні пісні в записах Миколи Лисенка з голосу Івана Франка», 1986, № 6, с. 54—59; «Пісні з батьківщини Григорія та Григора Тютюнників. Підготувала до друку Л.Г. Орел», 1987, № 6, с. 65—71. Правда, всі вони надто обмежені в об'ємі, мають вибірковий характер.

Серед ювілейних тематичних рубрик помітне місце посіла «До 1500-річчя заснування Києва» (1981—1982), в якій містились і новаторські статті про міський фольклор і народні звичаї: Дей О. «Київ в народній поетичній творчості», 1982, № 2, с. 9—20; Курочкін О. «Свята і звичаї давнього Києва», 1982, № 3, с. 35—41.

У зазначений період спостерігається активне взаємне спілкування та рецензування праць українських, російських і білоруських фольклористів. Представлені рецензовані видання свідчать, що наші сусіди випереджають за кількістю опублікованих узагальнювальних праць про фольклор. Водночас українські фольклористи не менше заангажовані в різні ділянки дослідження, вони висловлюють адекватні компетентні оцінки працям колег обов'язково у толерантній формі, з «м'якими» зауваженнями й побажаннями. Схвальні, проникливі коментарі та відгуки отримали такі праці, як наприклад, Барташевич Г. «Вершавання жанри беларускаго дзвядцага фальклору» (Мінск, 1976) у рец. Довженюк Г. «Монографія про білоруський дитячий фольклор», 1977, № 2, с. 82—84; «Соцыяльна-бытавыя казкі» (Мінск, 1977) у рец. Хланті І. «Збірка білоруських соціально—побутових казок», 1977, № 3, с. 92—

94; «Фольклор. Издание эпоса» (Москва, 1977) у рец. Іваненка В. «Видання й переклади народного епосу», 1978, № 6, с. 89—91; Потанина Р. «Свадебная поэзия семейских Забайкалья» (Улан-Уде, 1977) у рец. Шубравської М. «Про весільну поезію росіян Забайкалля» (1978, № 6, с. 92—94); Чистов К. «Народные традиции и фольклор» (Ленинград, 1986) у рец. Березовського І. «Важливе теоретичне дослідження» (1988, № 1, с. 77—79); Анікін В. «Русский фольклор» (Москва, 1987) у рец. Мишанича С. «Книга про обрядовий фольклор» (1987, № 5, с. 78—80); Некрилова А.Ф. «Русские народные городские праздники, увеселения и зрелища» (Ленинград, 1984) у рец. Федаса Й. «Народна видовищна культура» (1987, № 5, с. 83—86) та інші. Ці рецензії не лише знайомлять читача із новинками фольклористики, але й кристалізують її методологічні засади, виявляють спільні точки зору та дискусійні моменти. Так, маститий знавець філологічного аналізу фольклору С. Мишанич висловив своєму колезі В. Анікіну побажання внести термінологічну чіткість у поняття «жанр» та «вид». А послідовна прибічниця ґрунтового етнологічного вивчення обрядового фольклору М. Шубравська ставить за зразок працю своєї колеги Р. Потаниної, зазначаючи: «Методика дослідження весільної поезії в тісному зв'язку з обрядом, є, на наш погляд, єдино правильною і цілком виправдовує себе» (с. 93). Водночас величезний досвід Н. Шубравської у вивченні весільної поезії дає змогу їй делікатно вказати на неточності в термінології, на потребу зіставлень із поезією інших народів. Також представлені (щоправда, меншою кількістю) українські праці в рецензіях колег зі східнослов'янських теренів: Федосик А. (Мінськ) «Дослідження поетики народної пісні» (1979, № 6, с. 81—83) на монографію Дея О. «Поетика української народної пісні» (1978); його ж, «Видання українських весільних пісень» (1984, № 6, с. 69—71) на двотомник упорядниці М. Шубравської «Весільні пісні» (1982) із високою оцінкою видання, яке називає «ґрунтовним», «капітальним».

Ретельним аналізом та діловим підходом відзначаються рецензії: Слабеев І. «Збірка чумацької пісенності» (1977, № 1, с. 79—80) на «Чумацькі пісні» (1976), Іваньо І. «Творчість Г. Сковороди і фольклор» (1979, № 4, с. 91—93) на монографію Мишанича О. «Григорій Сковорода і усна творчість»

(1976); Кирчів Р. «Епіка Карпат» (1982, № 6, с. 70—72) на збірник «З гір Карпатських. Українські народні пісні-балади» (1981); Скрипник Л. «Монографічне дослідження про українські прислів'я та приказки» (1985, № 5, с. 70—71) на працю М. Пазяка (1985), Карпенко О. «З фольклорної спадщини М.В. Гоголя» (1986, № 5, с. 69—72) на збірку «Українські пісні в записах Миколи Гоголя» (1985). У них важливою рисою є бачення результату конкретного дослідження у ширшому руслі складної наукової проблеми.

1988—1991 рр. Із настанням передумов для відродження української духовності та особливо зі здобуттям незалежності України «НТЕ» чітко й послідовно утверджує національно-державницькі україноцентристські позиції. З липня 1988 р. редколегію очолив доктор мистецтвознавства Олександр Григорович Костюк, його заступниками стали М. Пазяк, Б. Попов. Уперше виходять друком заборонені в радянський час твори культурних діячів, які були вилучені з наукового дискурсу, передусім української діаспори (нова рубрика «Народознавчі праці вчених української діаспори»). Визначальними стають теми духовного відродження, історії культури, сакрального мистецтва, етнідентичності та культури українців зарубіжжя, спроби вислідів етногенезу українців. Загальнонародне відзначення 500-річчя Запорізької Січі у 1990 знайшло вияв у спеціальному випуску журналу (1990, № 6), загостривши увагу до культурної ролі українського козацтва. Святкування 2000-річчя Різдва Христового (випуски 1999—2000 рр.) знаменували пріоритет релігійної тематики на сторінках журналу, осмислення ролі християнства для етнонаціонального розвитку України. Праці з фольклористики висвітлюють здебільшого актуальні теми в контексті повернення до національної історії та культури, до замовчуваних їх сторінок, до глибокого осмислення значущих традиційних та новітніх пластів творчості.

Одним із програмних напрямків стає ґрунтовне вивчення українських дум: Мишанич С. «Принципи наукового видання повного зібрання українських народних дум», 1989, № 5, с. 42—49; Грица С. «З історії нотації української думової епіки», 1989, № 1, с. 17—25; Супрун Н. «Гнат Хоткевич — теоретик і практик кобзарського мистецтва», 1989, № 2, с. 30—36; Мишанич С. «Текстологія видань українських народних дум», 1990, № 1, с. 45—52; Охріменко П.

«Кобзарські традиції на Сумщині», 1990, № 3, с. 74—79 та інші. На хвилі національно-патріотичного піднесення значна увага надається дослідженням історично-героїчних пластів пісенності українців та інших слов'янських народів: Гуць М. «Пісенний пам'ятник героїзму південних слов'ян (до 600-річчя Косівської битви)», 1989, № 6, с. 61—68; Погребенник Ф. «Ой у лузі червона калина похилилася», 1990, № 6, с. 51—54; Правдюк О. «Січові стрільці в піснях і в реальній дійсності», 1991, № 3, с. 3—10 та інші. У цьому ж руслі друкуються й нові записи фольклору: «Українські народні пісні з Кубані. Вступна стаття Захарченка В.», 1989, № 1, с. 58—62; 1990, № 3, с. 50—57; «Записи пісень на батьківщині Т.Г. Шевченка. Вступна стаття Орел Л.», 1989, № 2, с. 57—65; «Стрілецькі пісні. Добірка Правдюка О.», 1991, № 6, с. 31—40.

Зростає увага до вивчення фольклору архаїчних культурних зон українців — Карпат та Полісся, де слід шукати багаті раритети, а може, й витоки української традиції: Гусев В. «З історії вивчення народної культури Карпат», 1988, № 1, с. 38—41; Білосвітлова І. «Особливості жанрового складу пісенного фольклору українського лівобережного Полісся», 1988, № 1, с. 49—55; Хай М. «Музичні інструменти бойків», 1988, № 5, с. 21—28; Сокіл В. «Міфологічні мотиви в топонімічних легендах українців Карпат», 1989, № 4, с. 28—33; Гнатюк В. «Публіцистичні пісні-новотвори Гуцульщини», 1990, № 3, с. 44—49 та інші. На тлі актуалізації проблем національної ідентифікації українців набувають значущості дослідження фольклору українських етнічних земель поза межами України: Мушинка М. «Фольклор на святі культури українців Чехословаччини», 1990, № 3, с. 20—28; Медвідський Б. «Збирання і вивчення українського фольклору в Канаді. До 100-річчя українських поселень в Канаді», 1991, № 2, с. 41—52.

Триває заповнення «білих плям» у жанрології фольклору, його поезиці та функціонуванні. Через загострення уваги до національно-патріотичної фольклорної героїки дещо відійшли на задній план дослідження обрядового фольклору та необрядових традиційних жанрів. Проте менша кількість таких публікацій ніяк не свідчить про їх маргінальність, навпаки, актуалізацію в руслі послідовних пошуків першоджерел української культури та ментальності: Кирчів Р. «Цінна

пам'ятка української етнографії та фольклористики», 1988, № 4, с. 14—23, [про «Руське весілля» Й. Лозинського] та інші. Уперше звертається увага на народну творчість, що межує з християнсько-апокрифічною літературою, церковною поезією і музикою: Івченко Л. «Український кант і народна пісня», 1988, № 3, с. 39—42 та інші. Традиційно в журналі вшановують визначних діячів народознавства добрими аналітичними статтями та публікаціями спадщини вчених, засадничої з національно-культурного погляду: Олійник-Шубравська М. «Збірка українських народних пісень, записаних з голосу Д.І. Яворницького», 1990, № 6, с. 18—27; Кирчів Р. «Фольклорна спадщина Григорія Ількевича», 1991, № 1, с. 22—33; Борисенко В. «Агатагел Кримський як фольклорист і етнограф», 1991, № 3, с. 39—43 та інші.

Журнал презентував переважно напрацювання науковців ІМФЕ, а також охоплював і широку регіональну панораму авторів-дописувачів, що сприяло їх згуртуванню та гармонізації їхньої діяльності. Серед найактивніших — О. Ошуркевич (Луцьк), В. Тищенко (Кам'янець-Подільський), О. Вертій, П. Охріменко (Суми), С. Мишанич (Донецьк), П. Медведик (Тернопіль), О. Романець (Чернівці), Р. Кирчів, Г. Дем'ян (Львів), С. Арсенич (Івано-Франківськ), М. Мушинка (Пряшів, Словаччина) та інші. Із близького зарубіжжя друкуються Б. Путилов, В. Гусєв, А. Топорков (С.-Петербург), В. Бабенко (Уфа), А. Федосик (Мінськ), Г. Спотару (Кишинів) та інші.

Як бачимо, часопис «Народна творчість та етнографія» від своїх початків і до часу проголошення незалежності України не просто, але послідовно нарощував свої наукові потенції, зміцнював національно-культурний стрижень, сприяв кристалізації вагомих історико-культурних проблем етногенезу, національної ідеї та ідентичності українців. Важливою і чи не основною складовою реалізації цих «відповідальних державних завдань» [2] були фольклористичні дослідження. Державницькі наукові пріо-

ритети неухильно, з особливим завзяттям втілюються у журналі в роки незалежності України. Водночас журнал повсякчас розширює міжнародний дискурс, знаменуючи сучасні процеси інтеграції українського народознавства у світову науку.

1. Власенко І. Від редакції / І. Власенко // Народна творчість та етнографія. — 2000. — № 4. — С. 6.
2. Грушевський М. Береження і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідальне державне завдання / М. Грушевський // Україна. — 1924. — № 4. — С. 1—3.
3. Дем'ян Г. Часопис змістовний, мужній і патріотичний (До 75-річчя «Народної творчості та етнографії») / Г. Дем'ян // Народна творчість та етнографія. — 2000. — № 4. — С. 3—7.
4. Дмитренко М. Народна творчість та етнографія / М. Дмитренко // Українська фольклористика. Словник-довідник. — Тернопіль, 2008. — С. 267.
5. Наулко В. Думки і спогади про часопис етнографів і фольклористів / В. Наулко // Народна творчість та етнографія. — 2000. — № 4. — С. 129—130.

Olha Kharchyshyn

FOLKLORISTIC RESEARCH IN FOLK ART AND ETHNOGRAPHY MAGAZINE (until 1991)

The article traces methodological principles, main areas, themes, content and stylistic accents of folkloristic research in the journal Folk Art and Ethnography in time of its complicated development and gaining the Ukrainian independence.

Keywords: Folk Art and Ethnography, folklore, folklore studies, research, article, review, evaluation.

Ольга Харчишин

ФОЛЬКЛОРИСТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ НА СТРАНИЦАХ ЖУРНАЛА «НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО И ЭТНОГРАФИЯ» (до 1991 г.)

Прослежены методологические принципы, основные направления, тематика, содержательные и стилевые акценты исследований фольклористов на страницах журнала «Народное творчество и этнография» в процессе его непростого роста до получения независимости Украины.

Ключевые слова: «Народное творчество и этнография», фольклор, фольклорист, исследование, статья, рецензия, оценка.